FARA ARMÂNEASCĂ

UN MARE UITAT:

ANASTASE HÂCIU

(1890-1953)

—— Zahu PANĂ ——

În anul 1940, trecuseră doar patru ani de când cartea *"AROMÂNII"* a profesorului Anastase N. Hâciu străfulgerase comunitățile macedo-române din Cadrilater și acum Aromânii pribegeau în țara cu ogoarele sfârtecate, izgoniți dela căminul durat cu sudoare și sânge dar și cu neistovit elan, că de acum aveau și ei o țară: ROMÂNIA!

Dobrogea Nouă a fost cedată ca și Basarabia, ca și Ardealul de Nord fără nici un foc de armă și nu unei puteri ca Uniunea Sovietică sau coaliția Germano-Italiană în Dictatul dela Viena, ci prăpăditei de Bulgarii care nu se putea măsura nici pe departe cu România, această Românie care și-a sacrificat oastea și la Plevna, Grivița, Rahova, Smârdan și în alte localități, pentru independența Bulgariei, acolo unde Rușii n'au putut face față armatelor turcești.

Câtă amărăciune se cuibărise în sufletul profesorului Anastase Hâciu când a văzut că Aromânii aduși din toate țările balcanice au ajuns refugiați în România, când el pledase pentru aducerea tuturor Aromânilor în țară, nimeni nu poate ști. S'a refugiat în muncă și studiu de creație pe alt plan, mai larg și mai complex, încercând să-și stingă durerea în cercetare și creație.

Anastase N. Hânciu s'a născut în anul 1890 în comuna de Aromâni Crușova din Macedonia, fosta Iugoslavie, al treilea din cei patru copii ai unei familii de Aromâni înstăriți, cum erau cei mai mulți dintre crușoveni.

Având o stare materială bună, toți copiii au fost dați la școli superioare, fapt nu prea la îndemâna oricui pe acele vremuri. Tineri silitori, un frate, Mihai, ajunge arhitect și se stabilește la Adis Abeba. Un alt frate, Hristu, face mai târziu comerț la București, iar Anastase, după terminarea școlii primare urmează cursurile liceului românesc din Bitolia, instituție de mare prestigiu pe vremea Imperiului Otoman, desființată de aliații noștri iugoslavi pentru a anihila sentimentul național românesc, cu acordul tacit al Bucureștiului, în oarba politică de păstrare a păcii în Balcani.

La liceul din Bitolia, focar de înaltă cultură, este coleg cu alți Aromâni, deveniți mai târziu personalități de seamă în România: arhitectul Iotzu, Dr. Caracota, arhitectul Simota și mulți alții.

Pe vremea aceea a oamenilor mari din România Mică, se încurajau legăturile dintre tinerii aromâni din Macedonia cu colegii lor de vârstă din țară, stabilindu-se adevărate prietenii care durau toată viața. Elevul Hâciu intrase în corespondență cu elevul Victor Slăvescu de pe urma căreia s'a legat o strânsă prietenie între cei doi, care s'a întărit și mai mult după venirea în țară a tânărului Hâciu, când foștii elevi s'au întâlnit, colegul din România devenind pe parcurs marele profesor Victor Slăvescu.

După terminarea liceului din Bitolia, Anastase N. Hâciu vine în România la studii. Este primul emigrant al familiei în țară. În jurul anului 1910 este student la Facultatea de Litere și Filosofie din București.

Nu cunoaștem împrejurările care au dus la întreruperea studiilor din București, pentrucă îl găsim la Harcov studiind limba rusă, unde traduce poezii și pe "Boris Godunov" de Pușkin.

Revoluția comunistă îl prinde în Rusia. Atunci a cunoscut pe viu toată monstruozitatea și barbaria ei și întâmplările de atunci îi vor rămâne vii pe toată viața, urând din toate fibrele inimii comunismul și formele sale. Cu mare greutate reușește să scape din Rusia și ajunge la Constantinopol, unde studiază limbile arabă, turcă veche și turcă modernă.

Reîntors în România își termină studiile și obține prima catedră de limba română și filosofie în anul 1921, la liceul din Cahul, Basarabia. În acest oraș se căsătorește, iar în anul următor pleacă cu soția în Grecia, la Salonic, unde este numit director al internatului liceului român din oraș. În Grecia s'au născut și cele două fiice, Theodora și Magdalena.

Dela liceul român este mutat ca Administrator al școlilor și bisericilor românești din Macedonia, iar în anul 1927 îl găsim cu întreaga familie la Bazargic, ca director al liceului de băieți "Nicolae Filipescu" din acel oraș până în anul când trece pentru un scurt timp prin București, pentru ca după aceea să fie numit profesor de limba română și filosofie la Râmnicu Sărat, unde activează timp de opt ani, în acest oraș și în atmosfera lui moldovenească reușind să-și ordoneze materialul cules și să termine celebra sa lucrare *"AROMÂNII"*, premiată cu "Marele Premiu Năsturel" al Academiei Române pe anul 1937.

Pentru a culege date și informațiii în legătură cu Aromânii, deși lipsit de mijloace financiare, din micile economii a călătorit la Adis Abeba și Egipt, iar în 1933 a cutreierat împreună cu soția prin toate așezările aromâne din Macedonia, Epir, Tesalia și peste tot unde găsea o urmă de Aromâni.

După anii petrecuți la Râmnicu Sărat, în anul 1937 se mută la București, fiind la început profesor la Seminarul Monahal dela Cernica, iar după câțiva ani, este profesor la liceul comercial "Marele Voievod Mihai". Deși putea să mai rămână în învățământ, se pensionează în anul 1946, neadmițând să mintă tineretul, dela catedră, așa cum începuse să ceară noua conducere comunistă.

Ca toți oamenii de bine din România dar mai cu seamă pensionarii, era cu urechea pe postul de radio Europa Liberă, legându-și mari speranțe de alegerea, în 1952, a Generalului Eisenhower, președinte al Statelor Unite. Marile speranțe nu s'au realizat, dar a avut fericirea să afle că la Kremlin, marele călău al secolului nostru și-a dat sfârșitul. Moartea lui Stalin a fost ultima ușurare din viață, pentrucă la 18 Aprilie 1953, inima lui Anastase N. Hâciu, încetase să mai bată.

A plecat dintre noi liniștit, cu sentimentul unei datorii împlinite.

"Am scris două cărți, am crescut două fete, am înfrumesețat orașul cu două case" a spus unui confident, nebănuind ce imens gol au umplut documentatele sale cărți.

Activitatea culturală a profesorului Anastase N. Hâciu, s'a desfășurat pe planul apostolatului, instruind generații de tineri în limba și cultura românească, în plină dezvoltare în deceniile 3 și 4, după întregire, lucrări și conferințe pe parcursul celor peste 25 de ani de învățământ, cât și a unei bune gospodăriri a instituțiilor pe care le-a condus.

De importanță deosebită sunt însă cele două lucrări-studii publicate, prima *"AROMÂNII"* în 1936 și a doua *"EVREII ÎN ȚĂRILE ROMÂNEȘTI"* apărută în 1943, ambele epuizate.

Spre deosebire de studiile profesorilor Theodor Capidan, Tache Papahagi sau Pericle Papahagi care au tratat pe larg originea Aromânilor, caracteristici ale dialectului aromân și culegeri de folclor și texte din literatura aromână cultă, *"AROMÂNII"* profesorului Anastase Hâciu tratează despre: comerț, industrie, arte, expansiune și civilizație în trei "cărți", cuprinzând: Cartea I-a, Perioada Imperiului Otoman; Cartea a II-a , Expansiunea și Cartea a III-a, Aromânii în lumina civilizației.

O bibliografie impresionantă însoțește toate capitolele "Cărților" respective, demonstrând o muncă titanică a autorului în culegere, sistematizare și tratare a materialelor. Impresionantă este și dedicația cărții, închinată înaintașilor și urmașilor: "Prinos de pioasă amintire părinților mei!", "Soției și fiicelor mele toată puterea mea de jertfă".

Despre *"AROMÂNII"*, profesorul Simion Mehedinți scria în 1937 în prefața cărții "O mărturisire", în care încheia: ..."cartea aceasta nu poate fi citită decât cu strângere de inimă. S'o citească toți Românii "epocii de pleavă" în care trăim. Poate se va îndura Cel de Sus să dea un om de stat și României, după cum le-a dat atâtor țări din Europa de azi și chiar Turciei asiatice, Arabiei, Persiei și Afganistanului".

Omul de stat a existat dar dușmanii l-au ucis. A venit în schimb "epoca de aur" care a distrus pe lângă toate și casa de pe strada Izvor unde a trăit și a murit Anastase N. Hâciu.

Au trecut patruzeci de ani de când Anastase N. Hâciu nu mai este printre noi, dar el trăiește în scrisul său, în mesajul lui uman și în amintirea celor care l-au cunoscut, apreciat și iubit.

"Să nu vă uitați niciodată Neamul", le spunea el fetelor.

"Alături de el l-am cunoscut pe Dumnezeu, alături de el am învățat să prețuiesc marile valori umane, să respect și să iubesc pe orice om" îmi spunea doamna Theodora, fiica lui cea mai mare, talentată pictoriță, ținută sub obroc de pontifii artei proletare din România.

Au trecut patruzeci de ani și mâinile noastre tremurânde nu pot aprinde o lumânare la mormântul său, despărțiți de el prin țări și ocean, dar gândul și închinarea noastră pot ajunge până la el, rugându-L pe Dumnezeu să-l așeze în tabăra celor drepți.

AZÎ ARI NUMTĂ MARI

Azî ari numtă mari.
Vini un ghrambo ca soari.
Nveasta mșeată ca nă lună,
Lumea s'u veadă s'adună (bis).
Aidi, more, scumpă featä armână!

Cuscârii ies tu uboru.
Acâțară mari coru.
âsi nveasta tu duniauă,
Luminedză ca nă steauă (bis).
Aidi, more, mșeată sufrânțeauă!

Oara luă di s'apreadună.
Cuscârii s'andreg ti fugă.
Nveasta'n casă hirtisescu,
Tihi bună tuț îi grescu (bis).
Aidi, more, oclii lai-s jilescu!

Buni pârinț-armâneț ghini,
Fraț, surori ș'voi cusurini.
Casa, poarta'ș cu uborlu,
Va vâ duc și-a voauă dorlu (bis).
Și-aidi, more pir iu-ami calcă ciciorlu!

Ianuarie 1993

CHIRA ARĂU-DERDENA
Profesoară în Northridge, California - USA

SAMARINA: După cununie mirele și mireasa în capul horei în fața casei mirelui